

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Suhtautuminen lasten kurittamiseen ja väkivaltaan.....	1
1.2. Lapsiin kohdistuva väkivalta lukuina	3
2. Metodi	4
3. Lapset ja perheväkivalta	5
3.1. Väkivallan vaikutukset lapsiin	6
4. Lastensuojelun tehtävät	7
4.1. Moniammatillinen yhteistyö ja perheen osallistaminen	8
4.2. Väkivaltaepäily ja rikosprosessi.....	9
5. Sosiaalityöntekijöiden haastattelut	10
5.1. Sosiaalityöntekijöiden kuvaama työskentely väkivaltaepäilyssä	10
5.2. Jos näyttöä väkivallasta ei saada, miten toimitaan ja mitä tukitoimia perheelle tarjotaan.....	10
5.3. Viranomaisyhteistyö	15
5.4. Väkivaltatyön kehittäminen	16
6. Pohdinta	18
Lähteet	21

Oikeuspsykologian
erikoistumiskoulutus

Specialiseringsutbildning
i rättspsykologi

1. Johdanto

Ninni on 11-vuotias tyttö, joka on ollut kaksivuotiaasta asti lastensuojelun asiakkaana. Vanhempien välit ovat riitaiset, ja he asuvat välillä erillään ja välillä yhdessä. Äiti on uupunut ja kokee lapsen haastavana. Perhetyöntekijät ovat olleet huolissaan äidin ja lapsen vuorovaikutuksesta. Ninni on puhunut koulussa useaan otteeseen äidin lyövän ja tukistavan häntä. Väkivallasta tehtiin rikosilmoitus ja Ninni oli kuultavana, mutta hänen kertomansa ei riittänyt asian viemiseksi eteenpäin. Vuotta myöhemmin hän kertoi taas lyömisestä opettajalleen ja hänet sijoitettiin. Lyhytaikaisen sijoituksen aikana hän kertoi psykologille pelkäävänsä äidin suuttumista, koska silloin äiti lyö ja huutaa eikä hän usko sen koskaan loppuvan. Lasten ja nuorten oikeuspsykologisen yksikön tapaamisessa hän kielsi kotona tapahtuneen mitään. Äidin mukaan tyttö valehtelee ja hakee huomiota. Esitutkinta päätettiin eivätkä huostaanoton perusteet täyttyneet, joten lapsi kotiutettiin. Perheelle tarjottiin perhekuntoutusta, johon äiti ei suostunut, sekä perhetyötä, johon sitoutuminen on ollut huonoa aikaisemmin.

Tämän työn tarkoituksena on tarkastella sitä, miten lapsiin kohdistuvia väkivaltaepäilyjä selvitellään lastensuojelussa ja mitä tukitoimia perheille tarjotaan erityisesti niissä tapauksissa, joissa rikosoikeudellista näyttöä väkivallasta ei saada sekä miten sosiaalityöntekijät haluaisivat kehittää työskentelyään väkivaltaepäilyissä. Tarkastelen aihetta kirjallisuuskatsauksen ja Helsingissä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden haastattelujen kautta.

Kiinnostukseni tähän aiheeseen pohjautuu omiin kokemuksiini vastaanottoperhetoiminnan psykologina. Kohtaan ajoittain ylläolevan tapauskuvauksen kaltaisia lapsia. Lapsen kotiuduttua lyhytaikaisesta sijoituksesta lapselle ja perheelle tarjotaan erilaisia tukitoimia, mutta sitoutuuko perhe niihin? Jääkö osa lapsista ilman minkäänlaisia palveluita?

1.1. Suhtautuminen lasten kurittamiseen ja väkivaltaan

Vanhempien kuritusoikeus poistettiin rikoslaista vuonna 1979. Suomesta tuli Ruotsin jälkeen maailman toinen maa, joka kielsi lailla lasten ruumiillisen kurituksen vuonna 1984 (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983). Suhtautuminen kurittamiseen onkin kiristynyt huomattavasti viime vuosikymmenten aikana. Lastensuojelun Keskusliiton selvityksen

(Hyvärinen, 2017) mukaan 81% suomalaisista ei hyväksy kuritusväkivaltaa edes poikkeustapauksissa. Tästä huolimatta 41% vastaajista kertoi käyttäneensä jotain kuritusväkivallan muotoa, esimerkiksi tukistamista, läimäytystä, sormille näpäyttämistä tai väkivallalla uhkaamista. Vähän yli neljäsosa haastatelluista hyväksyi tukistamisen kasvatukseen eikä pitänyt sitä väkivaltana. Lapsiin kohdistuvaa kurittamista ei mielletä läheskään aina samanlaiseksi väkivallaksi kuin aikuiseen kohdistuva väkivalta.

Kirjallisuudessa erotetaan usein kurittaminen (spanking, corporal punishment) ja pahoinpitely (physical abuse). Molemmilla tarkoitetaan lapsen tarkoituksellista lyömistä tai satuttamista muulla tavoin (Gershoff, 2013), mutta kurittaminen katsotaan lievemmäksi ja se nähdään seurauksena lapsen käyttäytymisestä (Durrant ym. 2006). Tosin kurittaminenkin voi eskaloitua pahoinpitelyksi ja osa tutkijoista näkee kurittamisen ja pahoinpitelyn lapsiin kohdistuvan väkivallan jatkumona (Gershoff, 2002).

Gershoffin ja Grogan-Kaylorin (2016) meta-analyysin mukaan kurittaminen on yksi tutkituimmista kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvistä ilmiöistä. Useissa sadoissa tutkimuksissa on selvitetty kurittamisen vaikutuksia lapsen käyttäytymiseen, tunne-elämään ja kognitiiviseen kehitykseen. Vaikka vanhemmissakin tutkimuksissa tuli esiin, että kurittaminen on vahingollista eikä se välttämättä johda ei-toivotun käyttäytymisen pysyvään muutokseen, sen todellisia vaikutuksia on vähätelty. Vasta uudemmassa tarkastelussa kuritusväkivaltaan suhtaudutaan vakavammin ja sillä nähdään olevan yhteyttä muun muassa aggressiivisuuteen, antisosiaaliseen käytökseen, kognitiiviseen kehitykseen sekä mielenterveyden ja itsetunnon ongelmiin (Cuartes ym. 2020; Ma ym. 2018).

Kansainvälisissä tutkimuksissa nousee usein esiin lastensuojelun sukupuolittunut suhtautuminen väkivaltaan (Humphreys & Absler, 2011; Alaggia ym. 2015). Äidit nähdään vastuullisina turvallisen ympäristön tarjoamisesta lapselle. Jos he eivät kykene siihen, ajatellaan usein, että kyse on laiminlyönnistä tai välinpitämättömyydestä. Tämä ilmiö näkyy myös suomalaisissa tutkimuksissa, esimerkiksi Johanna Hiitolan (2015) väitöskirjassa, jossa hän tarkasteli huostaanottoasiakirjoja. Vaikka äiti olisi itsekin väkivallan uhri, hänen olisi kyettävä suojelemaan lastaan. Mikäli hän jää väkivaltaiseen parisuhteeseen, hän on epäonnistunut suojelemissaan. Tutkimuksista kuitenkin tiedetään, että väkivaltainen parisuhde vaikuttaa äitiyteen. Äitien kyky huolehtia itsestään ja lapsistaan heikentyy samalla kun turvallisuus vähenee, koska äidit eivät tunnista kriisitilanteissa lastensa tarpeita tai kykene reagoimaan heidän hätäänsä (Putnam, 1997; Keskinen, 2005; Ekbrand, 2006).

Kaufman Kantor & Little (2003) esittävät, että parisuhteessaan väkivaltaa kokeneet naiset jäävät loukkuun sellaisiin psykologisiin prosesseihin, jotka tekevät vaikeaksi lasten suojelemisen väkivallalta tai sen vaikutuksilta. He eivät pysty tarjoamaan tarpeellista hoivaa ja huolenpitoa ja voivat myös käyttäytyä itse väkivaltaisesti lastaan kohtaan omien väkivaltakokemustensa takia. Parisuhteessaan väkivaltaa kokeneet naiset pahoinpitelevätkin lastaan kaksi kertaa todennäköisemmin kuin ne naiset, joita ei ole pahoinpidelty. Joskus vanhempi saattaa myös nähdä lapsessaan väkivaltaisen puolisonsa piirteitä, mikä vaikuttaa hänen suhtautumiseensa ja käytökseensä lasta kohtaan (Stephens, 1999).

Lasten väkivaltakokemusten tunnistamisessa onkin tärkeää selvittää myös aikuisten välistä väkivaltaa. Äitien lapsiinsa kohdistama väkivalta saattaa olla aliraportoitua. Sitä myös selitellään ja puolustellaan enemmän kuin isien väkivaltaista käytöstä. Kokemukseni mukaan äidin väkivaltaisuus voi lapsen mielestä olla jopa pahempi kokemus kuin isän väkivaltaisuus - äidinhän kuuluu hoivata lastaan. Tarja Pösön (1995) mukaan on tyypillistä tuomita äitien väkivaltainen käytös lainsäädännöllisesti, mutta samalla kuitenkin etsiä sille ymmärrettäviä selityksiä.

1.2. Lapsiin kohdistuva väkivalta lukuina

Vuonna 2019 tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 2600 oli alle 18-vuotiaita. Kaiken kaikkiaan poliisille ilmoitettiin 10 600 pari- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvää epäilyä. Alaikäisten uhrien osuus on noussut kymmenessä vuodessa noin 18 prosentista vajaaseen 25 prosenttiin (Rikos- ja pakkokeinotilasto, 2019). Tietoon tulleiden tapausten määrän kasvun takana on useita tekijöitä. Vuonna 2011 voimaan tulleen rikoslain (39/1889; 21 luvun 16 §) muutos lisäsi kirjattujen pahoinpitelyjen määrää, koska alaikäiseen tai läheiseen kohdistuneista lievistä pahoinpitelyistä tuli virallisen syytteen alaisia. Myös lastensuojelulain (417/2007, 2 luvun 25 §) muutos huhtikuussa 2015 vaikutti ilmoitusten määrän lisääntymiseen; ammattihenkilöt tulivat velvollisiksi ilmoittamaan sekä epäilystä lapseen kohdistuneesta pahoinpitelystä että lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä lastensuojelun lisäksi suoraan poliisille. Vaikka lapsiin kohdistuneesta väkivallasta tehtyjen ilmoitusten määrä on lisääntynyt, väkivalta näyttää lapsiuhritutkimuksen perusteella vähentyneen merkittävästikin viime vuosikymmeninä (Fagerlund ym. 2014).

Vuonna 2019 Helsingissä tehtiin 1176 lastensuojeluilmoitusta, joiden syynä oli epäily lapseen kohdistuvasta väkivallasta. Lastensuojelusta tehtiin poliisille 122 tutkintapyyntöä. (Helsingin kaupunki, Efficia-asiakastietojärjestelmän tilastot). Lastensuojelun tiedossa olevista

väkivaltaepäilyistä on todennäköisesti tehty tutkintapyyntöjä jo muualta, esimerkiksi koulusta tai päiväkodista. Saman vuoden kouluterveyskyselyn mukaan noin joka kymmenes helsinkiläislapsi ja -nuori on kokenut fyysistä väkivaltaa perheessään edeltävän vuoden aikana. Vain kolmannes on kertonut väkivallasta aikuiselle. Kyselyyn vastasi 22436 oppilasta. (Määttä, 2019).

HUS:n lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikkö tutkii poliisin virka-apupyyntöistä osan lapsiin ja nuoriin kohdistuvista väkivaltarikosepäilyistä. Vuosina 2006-2020 tutkittavana oli 804 pahoinpitelyepäilyä. Yksikön tilastojen mukaan tutkittavina olleista pahoinpitelytapauksista noin kolmannes vahvistui ja hieman yli puolet jäi auki eli näyttöä väkivallasta ei saatu. Lisäksi noin 13% tapauksista oli sellaisia, jotka eivät vahvistuneet. Näissä epäilyn arvioitiin selittyvän esimerkiksi väärinkäsityksellä. (HUS, Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön tilastot 2006-2020, kirjallinen tiedonanto).

Vuosina 2016-2018 vaativaan laitoshoitoon sijoitetuista alle 13-vuotiaista helsinkiläislapsista 73%:lla oli maininta epäilyistä tai todennetusta väkivallasta perheessä. Se saattoi olla joko lapseen kohdistuvaa tai aikuisten välistä väkivaltaa. Yli kolmasosalla näistä lapsista toinen tai kumpikin vanhempi oli kotoisin muualta kuin Suomesta. (Gripenberg, 2019). Väestöpohjaan suhteutettuna osuus on huomattavan suuri.

Vaikka lapsiin kohdistuva väkivalta näyttääkin tutkimusten perusteella vähentyvän, tilastot kertovat kuitenkin karuja lukuja väkivallan määrästä. Huolestuttavaa on, että moni näistä lapsista ja perheistä saattaa jäädä ilman apua, ellei lastensuojelu puutu asiaan.

2. Metodi

Tämä työ koostuu teoreettisesta osuudesta ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastatteluista. Teoriataustaan olen hakenut kirjallisuutta ja artikkeleita Google Scholarista sekä Åbo Akademin Alma-tietokannan e-artikkeleista ja Finlex-lakikokoelmasta. Lisäksi käytössäni on ollut tilastoja Effica-asiakastietojärjestelmästä, Helsingin kaupungilta, Tilastokeskuksesta ja HUS:n lasten ja nuorten oikeuspsykologisesta yksiköstä.

Hakusanoina oli muun muassa child maltreatment, adverse childhood experience, domestic violence and children, child protection, social services and children, violence against children, impact of violence on children, lapset ja sosiaalityö, lapset ja perheväkivalta, perheväkivallan vaikutukset lapsiin.

Haastattelut toteutin neljänä ryhmähaastatteluna Helsingin kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijöille marras-joulukuussa 2020. Ryhmistä kaksi oli lastensuojelun

palvelutarpeen arvioinnista ja kaksi lastensuojelun avohuollosta. Ryhmissä oli 5-8 osallistujaa ja haastateltavia oli yhteensä 25.

Haastattelut olivat teemahaastatteluja ja niissä käsiteltiin

1. sosiaalityöntekijöiden työskentelyä silloin, kun ilmoitus lapseen kohdistuvasta väkivaltaepäilystä tulee
2. työskentelyä silloin, kun näyttöä väkivaltaepäilyn vahvistumiseksi ei saada
3. perheelle tarjottavia tukitoimia
4. viranomaisyhteistyötä
5. ajatuksia väkivaltatyöskentelyn kehittämisestä.

Nauhoitin ja litteroin haastattelut. Useamman lukukerran jälkeen tutkimusaineistosta nousi esiin teemoja, joista voitiin kerätä tutkimusaiheeseen liittyvät havainnot.

3. Lapset ja perheväkivalta

Lapset ovat olleet viimeinen ryhmä, josta on kiinnostuttu perhe- ja lähisuhdeväkivaltakeskustelussa ja -tutkimuksessa. Suomessa keskustelu käynnistyi 1970-luvun puolivälissä, jolloin Ensi Kotien Liitossa mietittiin turvakotien tarvetta. Kun ensimmäiset turvakodit perustettiin vuonna 1979, toimintamalliksi tuli perhekeskeinen ja lastensuojelullinen lähestymistapa (Heinänen, 1992).

Riitta Leskisen (1982) haastattelututkimus nosti ensimmäistä kertaa esille turvakodissa olevien lasten kokemuksia perheväkivallasta. Tämän jälkeen kului vielä vuosia ennen kuin lasten kanssa alettiin työskennellä järjestelmällisesti. Vuonna 1997 käynnistyi viisivuotinen valtakunnallinen Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika –hanke, jonka tavoitteena oli kehittää väkivaltaa kokeneiden lasten auttamisen ja tuen menetelmiä ja työkäytäntöjä. Samoihin aikoihin alkoi valtion kehittämistyö naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Nämä ovat vaikuttaneet valtakunnalliseen ja alueelliseen kehittämistyöhön, kun on mietitty perheväkivallalle altistuneiden lasten avun tarpeen tunnistamista ja työkäytäntöjen kehittämistä (Oranen, 2012).

Aikuisten välinen väkivalta perheessä lisää moninkertaisesti lasten riskiä tulla pahoinpidellyksi verrattuna sellaisiin perheisiin, joissa väkivaltaa ei ole (Appel ja Holden, 1998; Edelson, 1999). Parisuhdeväkivaltaisissa kodeissa elävät lapset ovat usein joutuneet kokemaan väkivaltaa itsekkin (Holt ym. 2008; Jouriles ym. 2008; Knickerbocker ym. 2007). Uusimpien tutkimusten mukaan yli puolet parisuhdeväkivaltaa käyttävien vanhempien lapsista kokee väkivaltaa ja kaltoinkohtelua (Holmes ym. 2019). Holdenin ja Ritchien (1991)

mukaan puolisoaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyvät miehet ovat usein vihaisempia lapsilleen kuin ei-väkivaltaisesti käyttäytyvät. Lisäksi he lyövät lapsiaan useammin ja väkivalta on vakavampaa.

Sen lisäksi, että väkivallan näkeminen ja kokeminen on traumatisoivaa ja aiheuttaa stressiä lapsille, se vaikuttaa myös vanhemmuuteen, jolloin parisuhteessa koetut ongelmat ja ristiriidat heijastuvat lapsen ja vanhemman suhteeseen. Tämä voi näkyä esimerkiksi torjuntana, vihamielisyytenä, epä johdonmukaisena kasvatuksena ja kurittamisena. (Cummings & Davies, 2010). Parisuhdeväkivalta voi huonontaa vanhemman kykyä vastata lapsen tarpeisiin sensitiivisesti. Väkivallan kohteena oleva vanhempi voi puolestaan käyttää voimakeinoja lapsen käytöksen kontrollointiin, jotta lapsi ei ärsyttäisi tai suuttuttaisi väkivaltaista vanhempaa. (Anderson, 2010; Krishnakumar & Buehler, 2000). Väkivaltaa käyttävä vanhempi on usein autoritäärinen kasvattaja (Holden ym. 1998; Margolin & Gordis, 2003). Hän voi olla välinpitämätön ja lastaan laiminlyövä (Lapierre, 2010). Lisäksi myönteisten tunteiden ja kiintymyksen osoittaminen lasta kohtaan on vähäistä (Holden & Ritchie, 1991).

3.1. Väkivallan vaikutukset lapsiin

Väkivalta on uhka lapsen fyysiselle ja psyykkiselle terveydelle. Se vaikuttaa lapsen sosiaalisiin ja kognitiivisiin taitoihin ja lisää riskiä mielenterveyden häiriöihin, riskikäyttäytymiseen, syrjäytymiseen ja väkivallan ylisukupolvisuuteen (Felitti, 2019; Gershoff & Grogan-Kaylor, 2016). Väkivallan vaikutukset voivat näkyä heti tai vasta pidemmän ajan kuluttua.

Tutkimuksissa tarkastellaan usein kaltoinkohtelun ja väkivallan muotoja erillisinä asioina, mutta lapset altistuvat usein monille haitallisille tekijöille samanaikaisesti. Vanhempien välistä väkivaltaa todistaneet lapset voivat olla itsekin fyysisen ja henkisen väkivallan uhreja ja heidän hoitonsa voi olla puutteellista. Eri kokemusten seurauksia lasten myöhempään elämään voi olla vaikea erotella (Oranen, 2012).

Lasten oireilu näkyy yleensä niillä alueilla, joihin eri kehitysvaiheiden tärkeimmät haasteet liittyvät. Väkivallan muoto, tekojen vakavuus, kesto ja toistuvuus vaikuttavat väkivallan seurauksiin. Seuraukset ovat lievempiä, jos lapsella ja perheellä on tukiverkostoa ja muita suojaavia tekijöitä.

Lapsen hyvinvoinnin kannalta on erityisen huolestuttavaa, jos väkivalta on vakavaa ja pitkään jatkuvaa. Mikäli suojaavia tekijöitä on vähän eikä kukaan ole huomannut lapsen käyttäytymisessä mitään huolestuttavaa, lapsen on selviydyttävä yksin vaikeiden asioiden ja

tunteiden kanssa. Näillä lapsilla on usein yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden kokemuksia ja ajatuksia siitä, että kenenkään muun elämä ei ole samanlaista (Bell, 2013; Prinz, 2016).

Usein toistuvat stressaavat tilanteet ilman rauhoittavaa aikuista ylläpitävät stressihormonien, esimerkiksi kortisolin korkeaa tasoa lapsen elimistössä. Aivotutkimuksen kehittyessä on huomattu, että pieneen lapseen kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta voivat muuttaa niitä aivojen rakenteita, jotka ovat keskeisiä tunteiden, toiminnan ja viireystilan säätelyssä. Jatkuva varuillaanolo ja pelko voivat vaikuttaa muistiin, oppimiseen ja lapsen koko myöhempään kehitykseen (Bair-Meritt ym. 2013; Schafran, 2014). Turvallisessa ja hoivaavassa ympäristössä lievä stressi vaikuttaa resilienssin kehittymiseen. Sen sijaan ennakoimaton, jännittynyt ja väkivaltainen ympäristö, jossa stressiä ei voi paeta, päästää valloilleen neurokemikaalien "myrskyn". Lapsi ikään kuin ehdollistuu pelkäämään, mikä voi johtaa myöhemmin ahdistuneisuuteen (Bair-Merritt, 2013).

Raimo Salokangas (2020) esitti väitöstutkimuksessaan, että lapsuudenaikainen kaltoinkohtelu ja traumakokemukset heijastuvat pitkälle aikuisikään. Näistä fyysinen väkivalta yhdistyy aikuisiän alkoholiongelmiin, fyysisiin sairauksiin sekä mieliala- ja ahdistuneisuusongelmiin. Väkivaltakokemukset liittyvät joillakin henkilöillä myös itsemurha-ajatuksiin ja kohonneeseen itsemurhariskiin.

4. Lastensuojelun tehtävät

Lapsen huoltoa koskevan lain (361/1983, muutokset 190/2019) 1 § mukaan lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on myös pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä tarjoava kasvu-ympäristö. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti tai kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lasta tulee kasvattaa siten, että hän saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä.

Jokaisella lapsella on iästä riippumatta oikeus kohdatuksi ja kuulluksi tulemiseen sekä erityiseen suojeluun. Jos lapseen epäillään kohdistuneen väkivaltaa, lastensuojelun tulee arvioida lapsen kokonaistilanne ja tuen tarve sekä erityisesti se, onko lapsi turvassa vai tarvitseeko hän välitöntä suojelua.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 10 § mukaan palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa. Sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen.

Kun lapsesta on tehty lastensuojeluilmoitus, sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä arvioi, aloitetaanko palvelutarpeen arviointi. Se aloitetaan, jollei sen tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Ilmoituksen vastaanottamisen yhteydessä pitää arvioida kiireellisten toimenpiteiden tarve. Väkivaltaepäilyssä tämä on tehtävä välittömästi. Lastensuojelun tehtävänä ei ole todentaa väkivaltaa vaan arvioida, mitä lastensuojelullisia toimenpiteitä tarvitaan (Muukkonen & Tulensalo, 2015).

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan silloin, kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaana. Tähän kuuluu asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto (THL, 2021).

Valtaosa lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta toteutetaan lapsen ja perheen elämäntilanteen paranemiseen tähtäävillä avohuollon tukitoimilla. Ne suunnitellaan ja niistä sovitaan mahdollisimman pitkälle yhdessä lapsen ja perheen kanssa. Tukitoimia ovat esimerkiksi tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus, taloudellinen tukeminen sekä asumisen puutteiden korjaaminen. Myös terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon palveluita voidaan järjestää avohuollon tukitoimina (THL, 2021).

4.1. Moniammatillinen yhteistyö ja perheen osallistaminen

Väkivaltaa kokeneiden lasten ja heidän perheidensä auttaminen ja tukeminen vaatii moniammatillista yhteistyötä, johon kuuluu sosiaali- ja terveystoimen lisäksi poliisi- ja oikeusviranomaisten tiivis yhteistyö. Tilanne tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain. Siihen on puututtava ja huolehdittava, että lapsi on turvassa eikä väkivalta jatku. Avoin yhteistyö ja tietojenvaihto nopeuttavat auttamista, avun ja tuen kartoittamista sekä oikeanlaisten palveluiden suunnittelua (Ellonen & Rantaeskola, 2016).

Matleena Huittisen (2019) selvityksessä poliisin yhteistyöstä eri viranomaisten kanssa korostuivat poliisin ja sosiaalityöntekijöiden väliset suhteet. He konsultoivat toisiaan paljon lapsiin kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä. Poliisin näkökulmasta yhteistyö sosiaalityöntekijöiden kanssa toimii melko hyvin. Työnjakoa pitäisi kuitenkin kirkastaa – mikä kuuluu kenenkin työhön. Huolta herättävät myös pitkät tutkinta-ajat sekä se, että moni lapsi ja perhe jää vaille arjen tukea rikostutkintaprosessin aikana ja sen jälkeen. Samassa selvityksessä tarkasteltiin myös poliisin ja oikeuspsykologian/-psykiatrian yksiköiden yhteistyötä, jonka poliisi arvioi erittäin hyväksi.

Useiden tutkimusten mukaan (esim. Dale, 2004; De Boer & Coady, 2006 ja Buckley ym. 2011) toimiva yhteistyö perheen ja sosiaalityöntekijän välillä on ratkaiseva tekijä luottamuksen ja yhteisen päämäärään saavuttamiseksi. Perheen osallistamisella on mahdollista välttää kielteistä suhtautumista lastensuojeluun (Dickens ym. 2015). Kun perheenjäsenet kokevat tulleen kuulluksi ja heidän toiveitaan ja ajatuksiaan otetaan huomioon perheen tilannetta ja avuntarvetta mietittäessä, suunnitelmiin on helpompi sitoutua. Vihamieliseltä vaikuttava suhtautuminen viranomaisiin ja tapahtumien kieltäminen voi kertoa voimattomuuden ja avuttomuuden tunteista ja kokemuksesta suurennuslasin alla olosta.

4.2. Väkivaltaepäily ja rikosprosessi

Kaikista lapseen kohdistuvista seksuaalirikosepäilyistä ja muista kuin äärimmäisen lieviistä pahoinpitelyistä täytyy tehdä rikosilmoitus poliisille. (Rikoslaki 39/1889, 21 luku). Lievissä tapauksissa ilmoitusvelvollisuutta ei siis ole, joskin henkilön, jolle epäily herää, voi olla vaikea arvioida väkivallan vakavuusastetta. Epäselvissä tilanteissa voi konsultoida poliisia. Jos epäily herää muualla kuin lastensuojelussa, tehdään myös lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 25 § 1 momentti). Huoltajalle ilmoittamisesta on keskusteltava poliisin ja lastensuojelun kanssa.

Poliisi arvioi, antaako poliisille tehty ilmoitus aihetta esitutinnan käynnistämiseen. Lasta koskevilla rikosepäilyillä esitutkintakynnyksen pitäisi olla mahdollisimman matala. Poliisi voi pyytää asiantuntija-apua epäilyn selvittämiseksi. Esitutinnan perusteella poliisi päättää, viedäänkö asia syyteharkintaan, ja syyttäjä harkitsee esitutkintapöytäkirjan perustella, nostaako hän asiasta syytteen (Ellonen & Rantaeskola, 2016). Vaikka asia ei etene rikostutkintaan, lapsella saattaa silti olla tarvetta hoitoon tai lastensuojeluun.

Lapsiin kohdistuvat rikokset ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Esitutkinta käynnistetään huolimatta asianomistajan tai lapsen huoltajan mielipiteestä. Kun epäiltynä on vanhempi, lapselle haetaan edunvalvoja (Esitutkintalaki 4 luku 8 §).

Anna Heinosen (2015) väitöstutkimuksen mukaan alle kolmasosassa lapsiin kohdistuvissa kuritusväkivaltaepäilyissä sosiaalityöntekijä oli tehnyt tutkintapyynnön poliisille. Samassa tutkimuksessa kävi ilmi, että poliiseillakin on erilaisia käsityksiä kuritusväkivallasta. Se vaikuttaa väkivaltaepäilyjen tutkintaan ja kuritusväkivallan näkemiseen rikoksena. Tutkimuksen esitutkintaan edenneistä tapauksista kaksi kolmasosaa eteni syyttäjälle. Ne teot, joiden tutkinta lopetettiin, nähtiin kasvatuksellisina, vähäisinä ja

kertaluonteisina. Tämän takia jotkut vanhemmat voivat ajatella, että kuritusväkivalta on joissain tapauksissa oikeutettua. Tutkimus osoittikin, että osa vanhemmista vetosi tekonsa välttämättömyyteen lapsen käytöksen kontrolloinnissa.

5. Sosiaalityöntekijöiden haastattelut

5.1. Sosiaalityöntekijöiden kuvaama työskentely väkivaltaepäilyissä

Sosiaalityöntekijät kertoivat suurimman osan lapsiin kohdistuvista väkivaltaepäilyilmoituksista tulevan kouluista ja päiväkodeista. Ilmoittajan kanssa keskustellaan mahdollisista aikaisemmista lapseen liittyvistä huolista ja perehdytään lapsen taustoihin, jos hänellä on tai on ollut lastensuojeluasiakkuus. Jos tilanne kuulostaa ilmoituksen perusteella vakavalta, selvitetään jo etukäteen mahdollista sijoituspaikkaa. Tämän jälkeen mennään yleensä tapaamaan lasta joko kouluun tai päiväkotiin. Lapsen haastattelussa on keskeistä hänen turvallisuutensa arviointi: onko tilanne sellainen, että hän voi mennä kotiin vai onko hän välittömässä vaarassa, jolloin hänet sijoitetaan kiireellisesti. Haastatteluissa tuli esiin jonkin verran eroja suhtautumisessa kodin ulkopuolelle sijoittamiseen: osa sosiaalityöntekijöistä sijoittaa matalalla kynnyksellä, osa puolestaan suosii akuuttiperhetyötä, jolloin lapsi voi olla kotonaan ja perheen kanssa työskennellään tiiviisti tietty ajanjakso. Myös poliisia konsultoidaan usein ja kysytään esimerkiksi toimintaohjeita.

Lapsen vanhemmat pyritään tapaamaan saman päivän aikana lapsen tapaamisen jälkeen ja selvittelemään tilannetta heidän kanssaan.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan kouluissa ja päiväkodeissa tuntuu olevan paljon epätietoisuutta toimintatavoista, miten toimitaan esimerkiksi rikosilmoituksen suhteen. Erityisesti päiväkodeissa on usein käytäntönä, että johtaja tekee ilmoituksen. Muut eivät aina edes tiedä, että se on heidän velvollisuutensa. Ongelmana on joskus myös se, että koulusta tai päiväkodista otetaan yhteyttä vanhempiin ennen kuin lastensuojelu on ehtinyt kuulla lasta, jolloin vanhemmat pääsevät vaikuttamaan lapsen kertomukseen. Toinen huolta herättävä asia on se, että tilannetta on saatettu seurata melko pitkään ennen lastensuojeluilmoituksen tekoa.

5.2. Jos näyttöä väkivallasta ei saada, miten toimitaan ja mitä tukitoimia perheelle tarjotaan

Rikosoikeudellisesta näkökulmasta prosessi lastensuojelussa on usein jo edennyt melko pitkälle siinä vaiheessa, kun poliisilta tulee tieto, että asia ei etene esitutkintaan tai syyteharkintaan. Lastensuojelu ja rikosprosessi ovat erillisiä, mutta rinnakkain kulkevia

prosesseja. Kun lastensuojeluilmoituksen tultua aloitetaan alkuvaiheen selvittely, ei siinä vaiheessa vielä tiedetä, miten poliisitutkinta etenee. Lastensuojelun on kuitenkin toimittava lapsen turvaamiseksi. Väkivaltaepäilyissä lapsen kertomalla on suuri merkitys.

"Kun jää ehkä sana sanaa vastaan ja perheestä on huoli, se lapsen kertoma nousee keskiöön. Harvoinhan me tiedetäänkään, miten poliisi päättää ja johtaako se siellä yhtään mihinkään ... se jatkopalveluiden arviointi perustuu yleensä siihen, millä muulla tavalla se perheen tilanne näyttäytyy tai vaikka jos se lapsen kertoma on selkeesti sen verran uskottava tai että katotaan, että vanhemmuudessa on ollu haasteita."

Hankalia tilanteita lastensuojelun kannalta ovat sellaiset, joissa lapsi peruu puheensa, tuottaa väkivaltapuhetta vain tietyssä ympäristössä, esimerkiksi päiväkodissa, mutta sosiaalityöntekijälle hän ei kerro mitään tai kieltää väkivallan.

"Sit on ne tapaukset, jossa lapsi on kertonut jotain opettajalle, mutta se ei kerro mitään sinne päinkään vastaavaa meille. Ja sitten ne kaikki kieltää sen, niin mehän ollaan tyhjän päällä siinä."

Erilaiset neurokirjon ongelmat, tunne-elämän vaikeudet tai lapsen kehitysvammaisuus voivat johtaa rajaamis- ja kiinnipitotilanteisiin, jotka lapsi kokee väkivaltana ja kertoo asiasta eteenpäin. Näissä tilanteissa voi olla epäselvää, milloin kyse on lapsen suojelemisesta muiden tai itsensä vahingoittamiselta, milloin taas vanhempien otteet ovat liian rajuja ja siten väkivaltaa.

"Sekin on harvinainen tilanne, että kaikilla on yhteinen kertomus, mitä on tapahtunu. Usein ne kertomukset on hyvin erilaisia, tulkinnat on erilaisia. Voihan vanhemmilla olla motiivi olla kertomatta, koska he voi tietää, että siitä voi tulla ihan rikosoikeudellinen rangaistus. Tai sitten on ihan oikeesti eri tulkinta jostakin tilanteesta. On ollu vaikka kiinnipitotilanne, jos lapsi on käyttänyt aggressiivisesti ja se käyttää sellaisia sanoja, että häntä on lyöty ja vanhempi kokee sen aivan eri tavalla. Sillonhan kukaan ei varsinaisesti valehtelee siinä tilanteessa."

Jos poliisilta tulee tieto, että tutkintaa ei jatketa, osa vanhemmista saattaa tulkita tilanteen niin, ettei viranomaisen kanssa tarvitse enää työskennellä eikä asia ole

huolestuttava lapsen kannalta. Lastensuojelussa voi kuitenkin olla lapsen tilanteesta edelleen huolta, mutta yhteistyö vanhempien kanssa voi tällöin muuttua hankalammaksi.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan suurin osa heille tulleista väkivaltaepäilyistä on lieviä ja jälkiä pahoinpitelystä on harvoin näkyvissä. Toisin kuin poliisi, lastensuojelu ei tarvitse näyttöä, jotta se voisi toimia. Lastensuojelun tehtävänä on nimensä mukaan suojella lasta.

Vaikka näyttöä ei ole ja väkivalta kielletään, jokin vanhempien suhtautumisessa asiaan tai heidän käytöksensä lasta kohtaan saattaa herättää huolen, jonka pohjalta voidaan toimia.

"On aika tärkeä huomioida, että tilanteessa, jossa kaikki kieltää, ei oo vammoja eikä mitään alkuperäistiedon jälkeen, niin silti saatetaan päätyä siihen, että alkaa lastensuojeluasiakkuus, koska se toiminta voi olla sellasta, että ne perusteet ei löydy väkivallan todentumisesta, vaan muualta. Voi olla semmosta, että vanhempien käytös lasta kohtaan sen asian hoitamisessa on semmosta, että se itsessään on huoli siitä, että semmonen on lapselle vaarallista. "

Myös lapsen käytöksellä on vaikutusta sosiaalityöntekijöiden toimintaan. Jos hän tuntuu olevan turvaton ja ahdistunut ja pelkää vanhempien reaktiota tai kotiinmenemistä, voidaan miettiä myös sijoitusta. Oleellista on myös se, onko lapsesta herännyt huolta muualla, mitä aikaisempaa tietoa hänestä on ja onko hänestä tehty muita lastensuojeluilmoituksia.

Perheiden ja lasten tueksi tarjotaan erilaisia tukitoimia. Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia - perheitä ei voida pakottaa vastaanottamaan niitä. Harvat perheet kuitenkin kieltäytyvät tukitoimista, etenkin jos niiden vaihtoehtona on lapsen sijoitus.

"Paljon vaikuttaa myös se vanhempien suhtautuminen asiaan, se myös kertoo siitä jotakin, että kieltäkö ne kaiken vai myöntäkö osan tai sit se tarina vähän muuntuu, että joku tilanne on ollu, mut se ei oo ollu tarkoituksellista se väkivalta. Se vaikuttaa aika paljon, että mitä seuraavaks lähetään tekemään."

Sosiaalityöntekijän tapaaminen on ensimmäinen kaikille lastensuojeluasiakkaille tarjottava tukitoimi. On tärkeää, että perheen kanssa saadaan toimimaan hyvä ja luottamuksellinen yhteistyö heti alussa. Haastateltavat korostivat perheiden kuuntelemista: pitää olla avoin heidän ajatuksilleen ja yrittää löytää jokin yhteinen näkemys tilanteesta, ei saa tuomita tai arvostella. Pitää kuunnella, tuleeko perheen itsensä puolelta jotain huolta, johon voisi tarttua. Apua on yleensä helpompi ottaa vastaan vaikkapa neuvottomuuteen

kasvatusasioissa tai uupumukseen kuin väkivaltaan. Nämä ovat kuitenkin asioita, jotka voivat johtaa lapsen fyysiseen kurittamiseen. Harva vanhempi kieltäytyy avusta, jonka tarve on mietitty yhdessä. Tämä on havaittu myös tutkimuksissa: perheen osallistaminen on oleellinen osa toimivaa työskentelyä (Dickens ym. 2015; Summers ym. 2012). Sen sijaan työskentely vaikeutuu, jos vanhemmat kokevat, että heitä ei arvosteta tai heitä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti, heitä ei kuunnella, he eivät koe olevansa osa päätöksentekoprosessia tai heillä on sosiaalityöntekijöiden kanssa merkittävää erimielisyyttä riskeistä ja palveluntarpeesta (Darlington ym. 2010; Pott ym. 2016; Summers ym. 2012). Dalen (2004) tutkimuksessa monet vanhemmat ilmoittivat kertovansa sosiaalityöntekijöille mahdollisimman vähän perheen asioista, koska avoimuudesta voi olla perheen kannalta huonoja seurauksia.

"...miten tämmösen kriisiytyneen perhetilanteen jälkeen me saadaan perhe osallistettua ja näkemään ja luottamaan, että tää lastensuojelu on oikeesti heidän perheen tukena eikä haittana."

Myös lapsen osallisuuden vahvistamisen tärkeys tuli esiin sosiaalityöntekijöiden puheissa. Lapsen kanssa työskentelyssä käsitellään sitä, miten hän voi toimia, jos kotona on uhkaavia tilanteita. Hänelle kerrotaan hänen oikeuksistaan ja mietitään, keihin aikuisiin hän voi turvautua.

"Mulla on sellanen ajatus, että miten sen lapsen ympärille pystyy rakentamaan turvallisuutta ja että lapsella olis tietoa, että jos jotakin vielä käy, että kenelle hän voi siitä puhua ja kannustetaan puhumaan."

Perheelle tarjottavista tukimuodoista yleisin on perhetyö. Erityisesti akuuttiperhetyötä on käytetty viime aikoina melko paljon epäselvissä tilanteissa vaihtoehtona sijoitukselle. Se on melko uusi työmuoto, joka pyritään aloittamaan vuorokauden sisällä yhteydenotosta. Perheen kanssa työskennellään intensiivisesti kolmen viikon ajan. Sosiaalityöntekijät pitävät akuuttiperhetyötä hyvänä työvälineenä nähdä paikan päällä, millaisia tilanteita kotona on ja miten siellä toimitaan. Haastavissa tilanteissa voidaan tarjota heti kasvatuksellista ja vuorovaikutuksellista tukea ja neuvoja.

Tiiviimmin perheen kanssa voidaan työskennellä heidän asuessaan perhearviointi- tai ympärivuorokautisessa perhekuntoutusyksikössä. Nämä työmuodot pystyvät myös

takaamaan lapsen turvallisuuden perhetyötä paremmin. Perheellä pitää olla halua ja motivaatiota muutokseen, jottei perhekuntoutuksesta tulisi pelkkää suorittamista.

Kun pieniin lapsiin kohdistetaan väkivaltaa, taustalla on usein vanhempien uupumista. Lapsiperheiden kotipalvelu saatetaankin käynnistää jaksamisen tueksi. Läheisneuvonpidolla puolestaan pyritään osallistamaan perheen verkostoa tukemaan ja auttamaan.

Vanhempia ohjataan usein erilaisiin väkivaltatyöskentelyyn erikoistuneisiin yksikköihin, kuten lähisuhdeväkivaltatyön yksikkö Kilpolaan, Lyömättömään Linjaan tai Miessakkeihin. Myös turvakodin palveluja käytetään. Lisäksi perhe voidaan ohjata perheneuvolaan, jossa apua tarjotaan esimerkiksi kasvatuskysymyksiin.

Maahanmuuttajataustaiset perheet nousivat esiin kaikissa haastatteluissa. Niiden osuus väkivaltaepäilyissä on suuri. Haastateltavien käsityksen mukaan osalle maahanmuuttajataustaisista perheistä ei ole aina selvää, mikä on väkivaltaa ja kuinka lapsia saa kasvatata. He eivät useinkaan pidä tukistamista, läpsäisyä tai luunappia väkivaltana vaan tavallisena kasvatuskeinona, mikäli lapsi ei tottele. Toki sama ilmiö näkyy myös kantasuomalaisissa perheissä, mutta maahanmuuttajataustaiset perheet ovat selvästi yliedustettuina väkivaltaepäilyissä suhteessa niiden määrään väestössä.

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan monet maahanmuuttajista kyllä tietävät, että Suomessa lasta ei saa lyödä, mutta heille väkivalta tarkoittaa usein vakavaa väkivaltaa, ei hiuksista tarttumista tai korvasta repimistä. Omat haasteensa tuovat kielitaidon puute, sanojen erilaiset merkitykset ja vanhempien mahdolliset omat traumaattiset väkivaltakokemukset lähtömaassa.

Monenlaista tukea ja apua on siis saatavilla ja vaikka niiden vastaanottaminen onkin vapaaehtoista, suurin osa perheistä lähtee mukaan yhteistyöhön.

Palvelutarpeen arvioinnissa käsiteltävät lastensuojeluilmoitukset, jotka eivät johda lastensuojeluasiakkuuteen, ovat yleensä sellaisia, että lapsi on puhunut esimerkiksi lyömisestä kerran eikä huolta ole noussut muualta, ja lapsen ja vanhempien vuorovaikutus vaikuttaa hyvältä ja luottavaiselta. Joskus kyseessä voi olla esimerkiksi kiinnipitotilanne, jonka lapsi kokee väkivaltana, vaikka kyseessä ei ole ollut tarkoituksellinen satuttaminen. Joissain tilanteissa lapsi tai nuori on kieltäytynyt sosiaalityöntekijän tapaamisista tai poliisin kuulemisesta. Asia on rauennut, koska ketään ei voi pakottaa puhumaan. Joskus voi olla myös tilanteita, joissa ei ole mitään mihin tarttua, vanhemmat kieltävät tehneensä mitään ja lapsi peruu puheensa.

Huoltoriitatilanteissa vanhemmat saattavat syyttää toisiaan lapseen kohdistuvasta väkivallasta ja tehdä toistuvasti lastensuojeluilmoituksia. Lapsi kuitenkin kertoo vakuuttavasti, ettei häntä ole pahoinpidelty. Nämä tilanteet ovat usein lapselle henkisesti hyvin kuormittavia ja joissain tilanteissa lapsi saatetaan sijoittaa tilanteen selvittelyn ajaksi.

5.3. Viranomaisyhteistyö

Väkivaltaepäilyissä yhteistyökumppaneina ovat erityisesti koulut ja päiväkodit, koska niistä tulee tuleen suurin osa lastensuojeluilmoituksista. Kouluilla ja päiväkodeilla on myös paljon tietoa lapsista, viettäväthän he niissä suuren osan päivästä. Sosiaalityöntekijät toivovat, että koulut ja päiväkodit tekisivät lastensuojeluilmoituksen mahdollisimman pian eli heti kun huoli lapsesta syntyy. Tärkeää on myös tehdä ilmoitus puhelimitse, jolloin tilanteesta voidaan keskustella heti. Sähköisen järjestelmän kautta tehty ilmoitus ei välttämättä tavoita sosiaalityöntekijää tarpeeksi nopeasti.

Poliisi on merkittävä yhteistyökumppani. Kaikki haastateltavat kiittelivät poliisin konsultaationumeroa, koska sieltä tavoittaa aina jonkun ja saa toimintaohjeita. Jos asia etenee esitutkintaan, yhteistyö saattaa hankaloitua: prosessit ovat hitaita eikä lastensuojelussa ole aina tietoa esimerkiksi siitä, milloin lasta kuullaan ja mitä sosiaalityöntekijät voivat tehdä ennen kuulemista. Joissain tapauksissa sosiaalityöntekijöitä pidetään hyvin ajan tasalla, joskus taas tieto lapsen kuulemisen ajakohdasta saattaa tulla lapsen vanhemmilta tai sijoituspaikasta.

Mikäli lapsella on pahoinpitelyn aiheuttamia jälkiä, terveydenhuollon palvelut ovat merkittävässä roolissa. Aina ei ole selvää, pitäisikö lapsi viedä terveyskeskukseen vai lastensairaalaan. Lasta saatetaan pallorella näiden välillä, ja sairaala voi vaatia virka-apupyynnön poliisilta ennen tutkimusta. Terveyskeskuksista sosiaalityöntekijöillä oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia. Lapsen tutkiminen voi olla nopeaa ja sujuvaa, ja lääkäri hoitaa tilanteen ammattitaitoisesti. Joskus taas lääkäriillä voi olla epätietoisuutta siitä, kuinka toimia. Haastavimpana yhteistyökumppanina useimmat sosiaalityöntekijät kokivat Uuden lastensairaalaan. Siellä voi joutua odottamaan tunteja, ennen kuin lapsi pääsee lääkärin vastaanotolle. Toki sieltäkin oli hyviä kokemuksia sujuvasta työskentelystä.

Mikäli lapsella on hoitokontakteja entuudestaan, yhteistyötä tehdään niiden kanssa samoin kuin vanhempien hoitotahojen kanssa. Näitä voivat olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalvelut. Olemassaolevat hoitokontaktit ovat myös hyödyllisiä siltä kannalta, että niiden kautta voi tulla esiin huolenaiheita ja uutta tietoa epäselvissä väkivaltaepäilyissä.

Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa yhteistyötä tehdään Sopusuhteiden ja erilaisten maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Tulkkien palveluita käytetään paljon. Heidän toiminnassaan on vaihtelua; miten asiat käännetään ja pysyykö tulkki vain käännoitehtävässä vai ottaako hän kantaa perheen tilanteeseen.

Yhteistyötä tehdään myös perheneuvolojen sekä lasten ja nuorten oikeuspsykologisen yksikön kanssa sekä jonkin verran asianajajien ja edunvalvojien kanssa.

Yhteistyötä helpottaa toimijoiden tuttuus. Tämän takia esimerkiksi yhteiset koulutukset edesauttavat yhteistyön sujumista. Näitä ei ole ollut kovinkaan paljon ja niitä toivottiin lisää.

5.4. Väkivaltatyön kehittäminen

Väkivaltatyön kehittämisessä nähtiin tärkeänä prosessien nopeuttaminen ja sujuvoittaminen. Myös koulutusta ja uudenlaisia työmuotoja tarvittaisiin.

Poliisin konsultaationumeroa pidettiin erittäin hyvänä, nopeana ja toimivana apuna. Vaikka sosiaalityöntekijät pystyvät itsekin arvoimaan, onko kyseessä sen tyyppinen väkivalta, jota poliisi lähtee tutkimaan, keskustelussa poliisin kanssa saa neuvoja ja uusia näkökulmia tilanteeseen. Jos rikosilmoitus tehdään, lapsen ja perheen kannalta olisi tärkeää, että prosessi etenisi huomattavasti nopeammin kuin nykyisin. Lapsen kuulemisen pitäisi tapahtua mahdollisimman nopeasti, etteivät vanhemmat pääse vaikuttamaan lapsen kertomaan. Kuulemista voi joutua kuitenkin odottamaan jopa viikkoja. Jos lapsi on kiireellisesti sijoitettuna, hän tapaa yleensä vanhempiaan valvotusti, jolloin keskusteluihin voi tarvittaessa puuttua. Lapsen ja vanhemman puheluita on kännykkäaikaludella kuitenkin lähes mahdotonta rajoittaa.

Mikäli lapsella on pahoinpitelyn aiheuttamia vammoja, hänen pitää päästä heti lääkärin tutkimuksiin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on toiveena, että olisi sellainen paikka, johon pääsee ilman jonottamista ja jossa on perehdytty tämän tyyppisiin tutkimuksiin.

Osa Helsingin lastensuojelun arviointi- ja avotyöryhmistä on mukana Barnahus-hankkeen koulutuksessa, jossa perehdytään muun muassa lasten haastattelemiseen. Koulutus on auttanut ajattelemaan väkivaltailmiötä uudella tavalla ja opettanut, miten lasta kannattaa haastatella. Näitä koulutuksia toivotaan kaikille lastensuojelun sosiaalityöntekijöille. Tällä helpotetaan myös poliisin työtaakkaa. Kaikki väkivaltatilanteet eivät ole sellaisia, että niistä pitäisi käynnistää rikosprosessi. Alkuvaiheen haastattelulla olisi

mahdollista löytää ne tapaukset, jotka siirtyvät poliisitutkintaan. Silloin poliisin resurssit voidaan käyttää vakaviin väkivaltatapauksiin.

Sosiaalityön opintoihin ehdotettiin laajaa tietopakettia psykologisesta osaamisesta ja asiakkaan kohtaamisesta samoin kuin perheväkivallasta ilmiönä. Asiakkaan oikeanlainen kohtaaminen on tutkimustenkin mukaan (De Boer & Coady, 2006; Dickens ym. 2015) se asia, jota sosiaalityön asiakkaat arvostavat eniten työskentelyssä. Kun asiakas kokee tullessa kuulluksi ja yhteistyö toimii, on helpompi puhua vaikeistakin asioista ja saada niihin muutosta.

Koulutusta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta toivotaan myös koulujen ja päiväkotien henkilöstölle. Heillä ei ole sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan ole aina tietoa siitä, kuinka väkivaltaepäilyissä tulisi toimia. Tärkeää olisi tietää, kenellä on ilmoitusvelvollisuus, miten lastensuojeluilmoitus tehdään, kuinka toimitaan lievien tapausten kanssa ja missä vaiheessa asiasta puhutaan vanhemmille. Lastensuojelulla sekä kouluilla ja päiväkodeilla onkin jo jonkin verran tapaamisia, joissa mietitään yhteistyötä väkivaltaepäilyissä, mutta tehtävää ja opittavaa vielä on. Yhteydenotto lastensuojeluun tulee välillä liian hitaasti, toisinaan tunnutaan ylireagoivan.

Väkivaltaepäilyissä lapsen turvaamiseksi käytetään yleensä kiireellistä sijoitusta, perhearviointia tai perhetyötä. Joskus nämä voivat olla lapsen kannalta joko liian rajuja tai liian lieviä toimenpiteitä. Toiveena olisikin jokin aivan uudenlainen työmuoto perheen kotiin. Sen pitäisi olla tiivistä, myös ilta-aikaan ja viikonloppuisin tapahtuvaa ja tarpeeksi pitkäkestoista. Sen avulla lapsi saisi apua ja tukea ja vanhemmat neuvoja kasvatuskysymyksiin. Se antaisi tietoa perheen dynamiikasta ja tavasta toimia erilaisissa tilanteissa. Sillä myös varmistettaisiin, että lapsi on turvassa.

Moniammatilliset tiimit lastensuojelussa auttaisivat pohtimaan perheen tilannetta eri näkökulmista. Nykyisin toimiva asiantuntijatyöryhmä on koettu hyväksi, mutta se kokoontuu vain kerran kuukaudessa ja siihen on ilmoittauduttava etukäteen eikä se siksi auta akuuteissa tilanteissa. Jos työryhmissä olisi eri alojen asiantuntijoita ja/tai heille olisi aina toimivia konsultaatiopuhelimia, kiireellisissä tapauksissa olisi helpompi saada apua lapsen tilanteen miettimiseen.

Tiedonkulun ja yhteistyön kehittämistä kaivattiin myös sosiaalitoimen sisällä, esimerkiksi mitä sosiaalipäivystys voi tehdä, jos arviointiyksikössä väkivaltaepäilyä ei ehditä päivän aikana hoitaa loppuun. Miten siirrot palvelutarpeen arvioinnista lastensuojelun avotyöhön saadaan sujuviksi ja onko lapsen sijoitustarpeesta yhteisymmärrystä.

E erityisen tärkeänä pidettiin maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusosaamista. Perheväkivaltaa näyttää olevan huomattavasti enemmän maahanmuuttajataustaisissa kuin kantasuomalaisissa perheissä. Tämä näkyy sekä parisuhde- että lapsiin kohdistuvana väkivaltana. Työntekijät toivovat koulutusta itselleen kuinka työskennellä, mutta myös maahanmuuttajille siitä, mikä on väkivaltaa ja miten lapsia kasvatetaan ilman kurittamista. Maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä olisi tärkeä olla enemmän, koska neuvoja voi olla helpompi vastaanottaa omalla kielellä ja omasta kulttuuritaustasta lähtöisin olevalta henkilöltä.

Vastaanottokeskuksissa olisi hyvä olla osaamista lähisuhdeväkivallasta, jolloin jo siellä voitaisiin puuttua kurittamiseen ja lasta vahingoitaviin kasvatuskäytäntöihin sekä antaa tietoa siitä, kuinka Suomessa toimitaan vanhempana.

Maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä myös asiaan perehtyneet ja ammattitaitoiset tulkit ovat keskeisessä roolissa.

6. Pohdinta

Tarkoitukseni oli tarkastella sosiaalityöntekijöiden työskentelyä lapseen kohdistuvissa väkivaltaepäilyissä erityisesti silloin, kun näyttökynnys rikosoikeudellisessa mielessä ei ylity. Lastensuojeluilmoituksen tultua sosiaalityöntekijät alkavat selvittää lapsen tilannetta ja miettiä lapsen turvaamista. Lapsen tilannetta selvitetessä lapseen kohdistuvia väkivaltaepäilyjä paljastuu myös sellaisten lastensuojeluilmoitusten takaa, joiden ensisijainen huoli oli jokin muu kuin lapseen kohdistuva väkivalta. Rikostutkintaan väkivaltaepäilyistä etenee vain osa ja vielä harvemmin väkivallasta saadaan varmaa näyttöä. Lastensuojelu ei kuitenkaan tarvitse näyttöä tai todisteita työskentelynsä perusteeksi samalla tavalla kuin rikosasia. Pahoinpitelystä on harvoin jälkiä varsinkaan enää siinä vaiheessa, kun asia tulee viranomaisten tietoon. Lapsen kertomus tapahtumista on tärkeässä osassa, kun tilannetta ja avuntarvetta arvioidaan.

Lastensuojelussa on laaja valikoima erilaisia tukitoimia, joita perheelle tarjotaan väkivaltaepäilyissä ja joiden avulla on myös mahdollista saada lisätietoa esimerkiksi perheen vuorovaikutuksesta ja vanhempien jaksamisesta. Jos lapsen turvallisuudesta ei ole huolta, tukitoimet pyritään tarjoamaan kotiin. Jos taas lapsen turvallisuutta ei voida taata, tehdään usein kiireellinen sijoitus asian selvittelyn ajaksi. Tosin lapsen sijoittaminen pahoinpitelevänkin vanhemman luota voi olla lapselle traumaattinen kokemus. Siksi lapsen ja perheen kannalta onkin tärkeää, että tilanteen selvittely olisi mahdollisimman nopeaa.

Eryityisesti silloin kun odotellaan poliisilta tietoa, eteneekö asia rikosoikeudellisesti, sosiaalityöntekijöillä voi olla epävarmuutta siitä, mitä he saavat tai voivat tehdä, etteivät he vaikuttaisi tutkintaan. Tukitoimia pitää pystyä suunnittelemaan ja toteuttamaan, vaikka ei tiedetä onko lasta pahoinpidelty. Omassa työssäni on ollut tilanteita, joissa lapsen tapaamisia vanhempien kanssa on jouduttu rajaamaan, jotta he eivät ole päässeet vaikuttamaan lapsen kertomukseen. Rikostutkinnan pitkittyminen puolestaan on vaikuttanut sijoituksen pitkittymiseen. Tämä voi synnyttää vanhemmissa epäluottamusta viranomaisiin. Myös lapsi voi ajatella, että väkivallasta ei kannata kertoa, koska silloin joutuu pois kotoa. Sekä sosiaalityöntekijät että lapsi ja vanhemmat voivat joutua olemaan melko pitkäänkin epävarmassa tilanteessa - milloin asiat etenevät ja mitä seuraavaksi tapahtuu.

Viranomaisyhteistyössä on sekä toimivia että kehitettäviä asioita. Väkivaltaepäilyissä poliisi on tärkeä yhteiskumppani ja poliisin konsultaatiopuhelin toimii haastateltavien mielestä hyvin. Jos epäily etenee rikostutkintaan, yhteistyö poliisin kanssa saattaa hankaloitua esimerkiksi tiedonkulun ja rikosprosessin hitauden takia. Kun tutkinta pitkittyy sekä lapsi että perhe kärsivät.

Väkivaltaepäilyihin liittyvät lastensuojeluilmoitukset tulevat suurimmaksi osaksi kouluista ja päiväkodeista. Ne ovat merkittäviä tiedontuottajia lasten arjesta, mutta työnjako esimerkiksi rikosilmoituksen tekoon liittyen ei ole aina selvä. Tähän sosiaalityöntekijät toivovatkin yhteistä keskustelua ja koulutusta.

Maahanmuuttajataustaiset perheet nousivat esille kaikissa haastatteluissa. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa näyttää olevan näissä perheissä kantaväestöä enemmän. Sosiaalityöntekijöitä mietitytti se, miten toimitaan kulttuurisensitiivisesti ja millainen tiedotus ja apu tavoittaisi nämä perheet. Vanhemmat tarvitsevat tietoa, opastusta ja vaihtoehtoja. Jos vanhempi on kasvatettu kurittamalla, siitä tulee normaali toimintatapa. On tärkeä madaltaa kynnystä väkivallasta puhumiseen ja vaihtoehtoisten kasvatuskeinojen miettimiseen. Tähän tarpeeseen onkin kehitetty Barnahus-hankkeen Vanhempana Suomessa psykoedukatiivinen ryhmä. Sen tarkoituksena on lisätä lasten turvallisuutta ja hyvinvointia vanhemmuuden tuen avulla, saada vanhemmat luottamaan palvelujärjestelmään ja antaa tietoa lapsen oikeuksista (Skogberg & Laajasalo, 2020).

Sosiaalityöntekijöiden haastattelujen perusteella lastensuojelulla on paljon keinoja toimia epäselvissäkin tilanteissa. Useimmiten lapset ja perheet saadaan avun piiriin, kun tilanteesta päästään yhteisymmärrykseen ja pystytään luomaan vanhempia osallistava

yhteistyösuhde. Jonkin verran on kuitenkin sellaisia lapsia, jotka jäävät ilman apua: väkivaltakertomukset perutaan, yhteistyöhön ei päästä tai se katkeaa. Nopeat, sujuvat prosessit, koulutukset yhdessä eri yhteistyötahojen kanssa ja kokonaan uudenlaiset työmuodot antaisivat lisää mahdollisuuksia puuttua epäselviin tilanteisiin.

On hyvä pohtia myös sitä, miten tärkeää on saada väkivaltaepäilyssä rikosoikeudellista näyttöä, etenkin lievemmissä tapauksissa. Rikostutkintaprosessi voi olla lapselle hyvin kuormittava ja tuntua väkivaltaakin pahemmalta. Myöskään vanhemman saama rangaistus ei välttämättä palvele lapsen etua. Rikosprosessia tärkeämpänä pidänkin lastensuojelun näkökulmaa – lapsen oikeutta turvalliseen lapsuuteen, ennaltaehkäisyä ja avun tarjoamista koko perheelle. Risto Salokangas (2020) totesi väitöskirjassaan, että vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä voi suojata lapsia ja nuoria kaltoinkohtelulta ja traumakokemuksilta.

Jotta yksikään lapsi ei jäisi yksin väkivaltakokemuksensa kanssa, toimivaa yhteistyötä eri tahojen kanssa pitää kehittää ja prosesseja nopeuttaa. Tärkeää olisi myös miettiä aivan uudenlaisia työtapoja, jotta pystyttäisiin auttamaan heitäkin, jotka eivät ole motivoituneita vastaanottamaan tukea.

Lähteet

- Alaggia, R., Gadalla, T. M., Shlonsky, A., Jenney, A. & Daciuk, J. (2015). Does differential response make difference: examining domestic violence cases in child protection services. *Child and Family Social Work, 20*, 83-95.
- Anderson, K. L. (2010). Conflict, power and violence in families. *Journal of Marriage and Family, 72(3)*, 726-742.
- Appel, A. E. & Holden, G.W. (1998). The co-occurrence of spouse and child abuse: a review and appraisal. *Journal of Family Psychology, 12(4)*, 578-599.
- Bair-Merritt, M., Zuckerman, B., Augustyn, M. & Cronholm, P. F. (2013). Silent victims – an epidemic of childhood exposure to domestic violence. *New England Journal on Medicine, 369*, 1673-1675.
- Bell, T., Romano, E. & Flynn, R. J. (2013). Multilevel correlates of behavioral resilience among children in child welfare. *Child Abuse & Neglect, 37(11)*, 1007-1020.
- Buckley, H., Carr, N. & Whelan, S. (2011). 'Like walking on eggshells': service user views and expectations on of the child protection system. *Child and Family Social Work, 16*, 101-110.
- Cuartes, J., McCoy, D. C., Grogan-Kaylor, R. A. & Geshoff, E. (2020). Physical punishment as a predictor of early cognitive development: Evidence from econometric approaches. *Developmental Psychology, 56(11)*, 2013-2026.
- Cummings, E. M. & Davies, P.T. (2010). Marital conflict and children. An emotional security perspective. New York: Guilford.
- Dale, P. (2004). 'Like a fish in a bowl': parent's perceptions on child protection services. *Child Abuse Review, 13*, 137-157.
- Darlington, Y., Healy, K. & Feeney, J. (2010). Challenges in implementing participatory practice in child protection: a contingency approach. *Children and Youth Services Review, 32*, 1020-1027.
- De Boer, C. & Coady, N. (2006). Good helping relationships in child welfare: learning from stories success. *Child & Family Social Work, 32-42*.
- Dickens, J., Masson, J., Young, J. & Bader, K. (2015). The paradox of parental participation and legal representation in 'edge of care' meetings. *Child and Family Social Work, 20*, 267-276.
- Durrant, J., Trocmé, N., Fallon, B., Milne, C., Black, T. & Knoke, D. (2006). Punitive violence against children in Canada. CECW information sheet #41E. Toronto: Canada: Faculty on social work, University of Toronto.

- Edelson, J. (1999). The overlap between child maltreatment and women battering. *Violence Against Women, 5*, 134-154.
- Ekbrand, H. (2006). Separationen och mäns våld mot kvinnor. Göteborgs Studies in Sociology. Göteborg University.
- Ellonen, N. & Rantaeskola, S. (toim.) (2016). Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkiminen. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 24. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Esitutkintalaki 805/2011.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimusten tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A., M., Edwards, V., Koss, M. P. & Marks, J.S. (2019). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine, 56*(6), 774-786.
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin, 128*, 539-579.
- Gershoff, E. T. (2013). Spanking and child development: We know enough now to stop hitting our children. *Child Development Perspectives, 7*(3), 133-137.
- Gershoff, E. T. & Grogan-Kaylor, A. (2016). Spanking and child outcomes: Old controversies and new meta-analyses. *Journal of Family Psychology, 30*(4), 453-469.
- Gripenberg, P. (2019). Selvitys vaativan / erityistason laitoshoitoon sijoitetuista lapsista. Helsingin kaupunki.
- Heinonen, A. (2015). The construction of 'disciplinary' violence against children – social workers', police officers' and parents' rationales. Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Heinänen, A. (1992). Lapsen tasa-arvoa tavoittamassa. Ensi- ja turvakotien liiton historiikki 1945-1990. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Helsingin kaupunki. Efficia-asiakastietojärjestelmän tilastot 2019. Kirjallinen tiedonanto 2.10.2020.
- Hiitola, J. (2011). Vanhempien tekemä väkivalta huostaanottoasiakirjoissa. *Janus, 19*(1), 4-19.
- Holden, G. & Ritchie, K. (1991). Linking extreme marital discord, child rearing and child behaviour problems: Evidence from battered women. *Child Development, 62*, 311-327.

- Holden, G., Stein, J., Ritchie, K., Harris, S. & Jouriles, E. (1998). Parenting behaviors and beliefs of battered women. Teoksessa G. Holden, R. Geffner & E. Jouriles (toim.) *Children exposed to marital violence: Theory, research and applied issues* (s. 289-331). Washington, DC: American Psychological Association.
- Holmes, M. R., Bender, A. E., Crampton, D. S., Voith, L. A. & Prince, D. M. (2019). Research foundations of Greenbook interventions to address the co-occurrence of child maltreatment and adult domestic violence. *Juvenile and Family Court Journal*, 7(4), 11-36.
- Holt, S., Buckley, H. & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: a review of the literature. *Child Abuse and Neglect*, 32(8), 797-810.
- Huittinen, M. (2019). Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen tutkiminen lapsen edun mukaisesti. Selvitys poliisin ja perhekeskustoiminnan näkökulmasta. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpöytä 21/2019.
- Humphreys, C. & Absler, D. (2011). History repeating: child protection responses to domestic violence. *Child and Family Social Work*, 16, 464-473.
- HUS Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikön tilastot 2006-2020, kirjallinen tiedonanto 30.10.2020.
- Hyvärinen, S. (2017). Piiskasta jäähyenkeinoon – suomalaisten kasvatustieteiden ja kuritusväkivallan käyttö 2017. *Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2017*.
- Jouriles, E. N., McDonald, E., Smith Slep, A. M., Heyman, R. E. & Garrido, E. (2008). Child abuse in context of domestic violence: prevalence, explanations and practice implications. *Violence and Victims*, 23(2), 221-235.
- Kaufman Kantor, G. & Little, L. (2003). Defining the boundaries of child neglect. When does domestic violence equate with parental failure to protect? *Journal of Interpersonal Violence* 18(4), 338-355.
- Keskinen, S. (2005). Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat: Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Väitöskirja.
- Knickerbocker, L., Heyman, R. E., Slep, A. M. S., Jouriles, E. N. & McDonald, R. (2007). Co-occurrence of child and partner maltreatment: definitions, prevalence, theory and implications for assessment. *European Psychologist*, 12(1), 36-44.
- Krishnakumar, A. & Buehler, C. (2000). Inter-parental conflict and parenting behaviors: a meta-analytic preview. *Family Relations*, 49(1), 25-44.

- Lapierre, S. (2010) More responsibilities, less control: Understanding the challenges and difficulties involved in mothering in the context of domestic violence. *British Journal of Social Work*, 40, 1430-1451.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Leskinen, R. (1992). "Kuka kuului minua" Perheväkivalta lapsen silmin. Ensi Kotien Liiton julkaisu 2. Helsinki: Ensi Kotien Liitto.
- Ma, J., Grogan-Kaylor, A. & Lee, S. J. (2018). Association of neighborhood disorganization and maternal spanking with children's aggression: A fixed effects regression analysis. *Child Abuse and Neglect*, 76, 106-116.
- Margolin, G. & Gordis, E. B. (2003). Co-occurrence between marital aggression and parents' child abuse potential: The impact of cumulative stress. *Violence and Victims*, 18(3), 243-258.
- Muukkonen, T. & Tulensalo, H. (2015). Lastensuojelun tehtävät, kun lapsen epäillään kokeneen väkivaltaa. *Duodecim* 131(10), 973-978.
- Määttä, S. (2019). Kouluterveyskysely 2019. Katsaus Helsingin tuloksiin. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.
- Oranen, M. (2012). Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa A. Söderholm & S. Kivitiie-Kallio (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu*. Helsinki: Duodecim.
- Pott, R. (2017). Delivering social work services in collaboration with the legal representation for individual clients: An effective, ethical and economical approach to supporting families in child abuse and neglect legal proceedings. *Child Abuse and Neglect* 73, 24-29.
- Prinz, R. (2016). Parenting and family support within a broad child abuse prevention strategy: Child maltreatment prevention can benefit from public health strategies. *Child abuse & Neglect*, 51, 400-406.
- Putnam, W. F. (1997). Dissociation in children and adolescents. New York: Guilford.
- Pösö, T. (1995). Lasten pahoinpitely lastensuojelussa - ollako vai eikö olla. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & T. Pösö (toim.) *Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat: konstruktionistinen näkökulma*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019 (verkkójulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus.
- Rikoslaki 39/1889.

- Salokangas, R. K. R. (2020). Childhood adversities and mental ill health. Studies on association between reported childhood adverse and trauma experiences and adult perceived attitudes of others, mental disorders and suicidality. Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Schafran, L. H. (2014). Domestic violence, developing brains, and the lifespan: new knowledge from neuroscience. *The Judges Journal*, 53(3), 32-37.
- Skogberg, N. & Laajasalo T. (2020). Vanhempana Suomessa: Ulkomaalaistaustaisille suunnatun pilottiryhmän käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Stephens, D. L. (1999). Battered women's views on their children. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(7), 731-746.
- Summers, A., Wood, S., Russell, J. & Macgill, S. (2012). An evaluation on an effectiveness of a parent-to-parent program in changing attitudes and increasing parental engagement in the juvenile dependency system. *Children and Youth Services Review*, 34, 2036-2041.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Mitä on lastensuojelu? Lastensuojelun käsikirja. Verkkojulkaisu.